

Biskupizna jako przykład wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju i promocji turystycznej regionu

Krzysztof Polowczyk

Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

Wstęp

Biskupizna to mikroregion folklorystyczny w południowo-zachodniej Wielkopolsce. W jego skład, w ujęciu etnologicznym, wchodzi do kilkudziesięciu miejscowości w okolicach Krobi i Gostynia, w ujęciu zaś ściśle historycznym – dwanaście wsi będących niegdyś własnością poznańskich biskupów wraz z miastem Krobią, stolicą mikroregionu, a zarazem siedzibą władz gminnych (wioski te to: Bukownica, Chumiętki, Domachowo, Grabianowo, Posadowo, Potarzyca, Stara Krobia, Sułkowice, Wymysłowo, Żychlewo w gminie Krobia oraz Rębowo w gminie Piaski i Sikorzyn w gminie Gostyń) [Bzdęga 1992a].

Różne uwarunkowania historyczne spowodowały na przestrzeni wieków wykształcenie się pewnego poczucia odrębności, a nawet elitarności wśród mieszkańców Biskupizny. W efekcie mikroregion ukształtował niezwykle bogatą własną kulturę ludową, która wyróżnia się przede wszystkim charakterystycznym folklorem [Bzdęga 1992b].

Przedmiotem opracowania jest ukazanie historii i bogactwa dziedzictwa kulturowego Biskupizny oraz jego dzisiejszego wykorzystania w celach rozwoju turystyki, promocji regionu i budowania tożsamości lokalnej wśród mieszkańców.

Rys historyczny

W okresie formowania się państwa polskiego w okolicy dzisiejszej Krobi istniało kilka grodów, z których większa część uległa zniszczeniu w drugiej połowie X wieku, co wiąże się prawdopodobnie z podbojem tych terenów przez państwo Polan lub z walkami o Śląsk pomiędzy Mieszkiem I i księciem czeskim Bolesławem II. W XI wieku prawdopodobnym, choć niepotwierdzonym źródłowo, wydaje się istnienie krobskiego opola, które w XII lub na początku XIII wieku stało się podwaliną pod utworzenie krobskiej kasztelanii. W źródłach pisanych Krobia po raz pierwszy pojawia się w roku 1136 w bulli papieża Innocentego II. Mniej więcej w tym samym czasie powstał najstarszy na ziemi krobskiej zabytek – romański kościół p.w. św. Idziego, którego fundację przypisuje się Władysławowi Hermanowi, według innych historyków zaś Piotrowi Włostowicowi [Grupa, Miałkowski 2007].

Wokół kościoła, oddzielonego od krobskiego grodu rzeczką, powstała osada Kościelna Wieś, o której wiadomo, że już w 1232 roku stanowiła własność poznańskich biskupów. W tym samym roku w ręce biskupstwa przeszła pobliska Krobia Sułkowa (dzisiejsze Sułkowice). Były to początki budowy majątku kościelnego, który potem nazwany został

Biskupizną. Prawdopodobnie w 1285 roku sam gród Krobia nadany został przez Przemysła II ówczesnemu biskupowi poznańskiemu Janowi II Gerbiczowi z Ostroroga. Tenże biskup nadał Krobi prawa miejskie w 1286 roku. Siedziba kasztelanii przeniesiona została wówczas z Krobi do Karca [Tymieniecki 1934].

Okolice Krobi pod rządami biskupów rozwijały się dynamicznie. Obszary wiejskie objęte zostały kolonizacją na tzw. prawie niemieckim, a mieszkańcy lokowanych wsi nie byli obciążani nadmiernymi opłatami. Na przykład kmiecie z Domachowa (lokowanego w 1293) zobowiązani byli dostarczać rocznie biskupstwu poznańskiemu 12 miar zboża i po jednym wiardunku (1/4 grzywny) w pieniądzu. Nie przekraczało to 10% dochodów gospodarstwa, ponadto opłaty regulowane były oddzielnie dla każdej wsi w zależności od ich charakteru czy rodzaju gruntów [Sierpowski 1979].

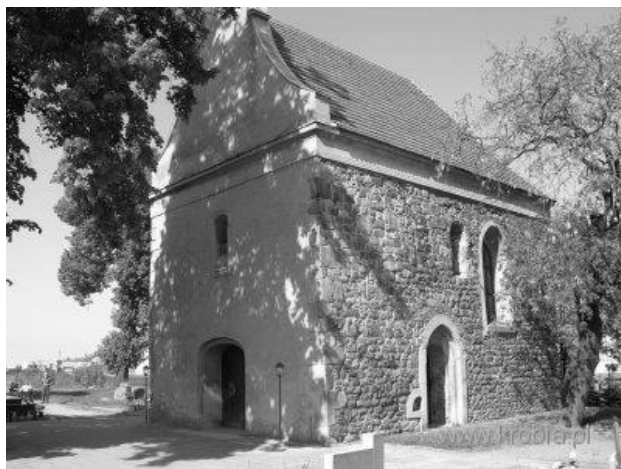
Rozwijała się też sama Krobia, która stała się biskupią rezydencją. W latach 1438-1479 z inicjatywy biskupa Andrzeja z Bnina wzniesiono w Krobi murowany kościół parafialny pod wezwaniem św. Mikołaja. Poprzedni biskup, Stanisław Ciołek, na przełomie XIV i XV wieku wznosił poza murami miasta szpital oraz kościół szpitalny pod wezwaniem Świętego Ducha [Grupa, Miłkowski 2007]. W połowie XV wieku zbudowany został na miejscu starej kasztelanii zamek w stylu późnogotyckim, który pełnił funkcję rezydencji biskupów, poza tym był również obiektem obronnym oraz ośrodkiem administracyjnym całego klucza

Ryc. 1. Zarys obszaru Biskupizny

Źródło: [www.bikupizna.pl]

Ryc. 2. Kościół romański p.w. św. Idziego w Krobi
Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

krobskiego. Zamek wznosił własnym kosztem Andrzej z Bnina. Działała też w Krobi szkoła parafialna o wysokim poziomie nauczania, aż dziesięciu jej uczniów znajdujemy w pierwszej połowie XV wieku na liście studiujących na uniwersytecie w Krakowie [Sierpowski 1979].

W 1568 roku ufundowany został przez biskupa Adama Konarskiego nowy kościół drewniany w Domachowie, w miejsce starego (według tradycji powstałego w 1256 roku), zniszczonego najprawdopodobniej wskutek pożaru. Z inicjatywy archidiacona krakowskiego Andrzeja Krajewskiego, który był dziedzicem należących do domachowskiej parafii Krajewic, dobudowano obok kościoła murowaną kaplicę pod wezwaniem św. Krzyża i św. Andrzeja apostoła [Grupa, Miałkowski 2007]. W drugiej połowie XVI wieku przebudowano również zamek biskupi w Krobi. Projekt ten nadzorował Jan Baptysta Quadro, twórca renesansowego ratusza w Poznaniu. W wiekach XVII i XVIII również kościół parafialny św. Mikołaja w Krobi został całkowicie przebudowany według nowych wzorców w architekturze [Sierpowski 1979].

Sytuacja ekonomiczna samych chłopów w dobrach biskupich w okresie Rzeczypospolitej szlacheckiej była nadal stosunkowo dobra. Wymiar pańszczyzny utrzymywany był na rozsądnym poziomie i nie stanowiła ona wielkiego obciążenia dla gospodarstwa chłopskiego. Według źródeł w 1564 roku w Domachowie pańszczyzna jeszcze w ogóle nie była nakładana, a podstawowym obciążeniem na rzecz biskupa był czynsz pieniężny w wysokości 1 grzywny i 8 groszy od łanu rocznie. Poza tym chłopci zobowiązani byli wnosić daniny w naturze: 4 ćwiertnie owsa, 2 kapłony, 2 koguty, 10 jaj. Wieś uprawiała też 1 łan ziemi, oddając wszystkie plony z niego do folwarku w Starej Krobi [Czernik 1926].

Tereny Biskupizny znalazły się w granicach państwa pruskiego dopiero po drugim rozbiórce w 1793 roku. W 1794 roku pruskie władze skonfiskowały należący do biskupa poznańskiego klucz krobski. Biskupiznę wcielono do dóbr królewskich i zorganizowano w tzw. ekonomię krobską, którą oddano w dzierżawę. Ekonomia krobska obejmowała: zamek i miasto Krobię, wsie czynszowe i służebne: Żychlewo, Grabianowo, Posadowo, Rębowo i Bukownicę, wsie i folwarki: Krobia Stara, Sikorzyn

Ryc. 3. Drewniany kościół w Domachowie
Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

i Szczodrochowo, folwarki Wymysłowo i Chumiętki oraz wsie emfiteutyczne (dzierżawione dziedzicznie i z prawem pozbywania) i folwarki: Kunowo, Grodnica, Ostrowo i Gaworek. We wszystkich wymienionych miejscowościach liczone razem 436 dymów. Chłopi w ekonomii zobowiązani byli do robocizn na rzecz dzierżawcy w wysokości 1087 dni robocizny sprzężajnej i 1340 dni robocizny ręcznej rocznie. Z dzierżawy wyłączono polowanie, sądownictwo i ściąganie opłat sądowych, ściąganie opłat drogowych i szosu (podatek od majątku płacony przez mieszczan) oraz ściąganie podatku od niemieckich kolonistów, których planowano osiedlić na obszarze Biskupizny. Kasacja dóbr kościelnych, w tym klucza krobskiego, była efektem represji po upadku powstania w 1794 roku w Wielkopolsce. Zryw ten był efektem nadziei wzbudzonych przez sukcesy jakie odnosili w tym czasie uczestnicy insurekcji kościuszkowskiej m.in. w bitwie pod Raławicami [Grupa, Miałkowski 2007].

W 1823 roku rząd pruski wydał dekret mówiący o regulacji stosunków włościańskich. Mówił on o nadaniu chłopom na własność ziemi, którą dotąd uprawiali oraz o zniesieniu pańszczyzny, danin i różnych powinności chłopskich wobec dworu. Nakazano też przeprowadzenie separacji, czyli całkowitego oddzielenia gruntów chłopskich od dworskich. W zamian za prawo własności chłopi zobowiązani byli do zwrotu części uprawianej dotąd ziemi lub do zapłaty w gotówce. W południowej Wielkopolsce najwcześniej i na najkorzystniejszych warunkach uwłaszczenie przeprowadzono właśnie w ekonomii krobskiej. Na przykład Domachowo uwłaszczone zostało już w 1826 roku, w jego wyniku powstały we wsi 32 gospodarstwa chłopskie. Nadziały chłopskie w tej wsi kształtowały się w granicach od 50-100 mórg magdeburskich [Rusiński 1959].

Jednak czas zaborów to nie tylko korzyści dla biskupiańskich chłopów. Był to przede wszystkim okres walki z germanizacją. Właśnie wtedy umocniło się w mieszkańcach Biskupizny przywiązanie do lokalnej tradycji, patriotyzm, a także przysłowiowa wręcz pracowitość i gospodarność. Biskupianie brali udział w walkach powstańczych, działały również w regionie różnego rodzaju organizacje patriotyczne [Sierpowski 1979].

Czasy po odzyskaniu niepodległości wiążą się z początkiem działalności popularyzującej kulturę ludową Biskupizny. W latach 20. XX wieku funkcjonowało w Domachowie koło śpiewacze „Cecylia” wykorzystujące w swoim repertuarze utwory ludowe. W 1932 roku utworzone zostało

Ryc. 4. Jan z Domachowa Bzdęga (1907-1998)

Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

Koło Regionalne w Domachowie, a przy nim Biskupiański Zespół Folklorystyczny „In crudo” z Domachowa i Okolic. Założycielem był Jan z Domachowa Bzdęga – najbardziej zasłużony dla folkloru biskupiańskiego działacz społeczny. Zespół poza licznymi występami brał także udział w nakręceniu trzech krótkometrażowych filmów w 1936 roku – „Śrendziny”, „Wesele” oraz „Winiec”. W tym samym roku opublikowana została monografia „Biskupianie” autorstwa Jana Bzdęgi [Grupa, Miałkowski 2007].

Wybuch II wojny światowej przerwał działalność Zespołu z Domachowa, który reaktywowany został dopiero w 1972 roku, również dzięki inicjatywie Jana Bzdęgi. Sam Bzdęga natomiast pozostawał w czasie wojny aktywny. Organizował przedstawienia patriotyczne nawet w obozie jenieckim. Zwolniony z niewoli uczestniczył w działalności podziemnej. W 1942 roku wspólnie z etnografem Adamem Głapą zorganizował „Wieczornicę Ludową”, konspiracyjny film patriotyczny będący inscenizacją wesela z wieloma elementami biskupiańskimi. W filmie wystąpili Biskupianie z Domachowa – kapela w składzie: Stanisław Skrzypalik (dudy), Walenty Majewski (skrzypce) oraz brat Jana Bzdęgi, Stanisław i niezidentyfikowana do dziś Biskupianka [Miałkowski 1986].

Po II wojnie światowej wznowiono działalność na rzecz zachowania folkloru biskupiańskiego przede wszystkim w postaci zespołów folklorystycznych. W 1972 roku, za sprawą Jana Bzdęgi, reaktywowano Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic, który do dnia dzisiejszego działa na rzecz zachowania i promowania folkloru biskupiańskiego [Jankowiak 2000].

Biskupizna elementem promocji oraz budowania tożsamości lokalnej

Folklor biskupiański jest niezwykle żywołowy i barwny. Te cechy wyróżniają go na mapie folklorystycznej Polski i sprawiają, że staje się on wykorzystywany w promocji, zarówno na poziomie gminnym i powiatowym, jak i na poziomie województwa. Często charakterystyczny biskupiański strój ludowy prezentowany jest jako strój wielkopolski. W 2015 roku na dożynkach prezydenckich w Spale zespół pieśni i tańca z jednej z poznańskich uczelni występował właśnie w strojach biskupiańskich.

Jednak Biskupizna to nie tylko stroje. To także charakterystyczne tańce – wiwat, przodek, równy i siber, pełne siarczystego humoru i energii przyśpiewki i pieśni śpiewane miejscową gwarą. Niezwykle żywa muzyka grana na tradycyjnych instrumentach – dudach wielkopolskich i skrzypcach podwiązanych, przede wszystkim zaś bogactwo zachowanych obrzędów i zwyczajów.

Wszystkie ww. elementy wykorzystywane są w działalności różnych organizacji funkcjonujących przede wszystkim na terenie gminy Krobia. Głównymi nośnikami tej tradycji są przede wszystkim zespoły folklorystyczne prezentujące w swoim repertuarze folklor muzyczno-taneczny regionu. W gminie są aż cztery, każdy w innej grupie wiekowej – Dziecięcy Zespół Biskupiański przy Przedszkolu Samorządowym „Pod Świerkami w Krobi”, Dziecięcy Zespół Biskupiański przy Szkole Podstawowej w Krobi, złożony z gimnazjalnej młodzieży Zespół „Młodzi Biskupianie” ze Starej Krobi oraz Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic, w którym występuje zarówno młodzież jak i dorośli, a przede wszystkim seniorzy, którzy dorastali jeszcze w

Ryc. 5. Rodzina w strojach biskupiańskich
 Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

okresie, gdy biskupiański folklor stanowił codzienność. Ponadto w Gminnym Centrum Kultury i Rekreacji w Krobi funkcjonuje kapela dudziarska, której celem jest nauka młodzieży gry na tradycyjnych instrumentach.

Grupy występują na koncertach zarówno w kraju, jak i za granicą. Uczestniczą w wielu prestiżowych imprezach, takich jak Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym i zdobywają nagrody. Działają też na terenie samej Biskupizny – starsi mistrzowie uczestniczą w lekcjach regionalnych dla młodzieży, dzieląc się swoją wiedzą i umiejętnościami tańca i śpiewu. Grupy zorganizowane przyjeżdżające do Domachowa czy Krobi zawsze witane są przez kapelę dudziarską.

Swego rodzaju kulminację wszystkich działań stanowi organizowany co roku w Domachowie Festiwal Tradycji i Folkloru. Impreza ta, będąca jedną z większych z tego rodzaju w województwie wielkopolskim, cechuje się przede wszystkim tym, że przy organizacji jednoczy niemal wszystkie instytucje i organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie gminy Krobia. Miejscowe zespoły przygotowują inscenizację wybranego obrzędu, koła gospodyń zajmują się stroną kulinarną, jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej odpowiada za zabezpieczenie imprezy i parkingi, pojawiają się bryczki, stoiska z rękodziełem, strefa zabaw dla najmłodszych, jest nawet towarzyszący

Ryc. 6. Darcie pierza w Domachowie
 Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

Ryc. 7. Festiwal Tradycji i Folkloru w Domachowie
Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

imprezie co roku rajd rowerowy oraz zorganizowany w minionym roku po raz pierwszy półmaraton dla miłośników biegania. Na scenie zaś pojawiają się gwiazdy z kraju (np. Kapela ze Wsi Warszawa, Tęgie Chłopy), jak i zagranicy (Testamentum Terrae z Białorusi, Urmuli z Gruzji). Wszystko to sprawia, że do liczącej niecałe 500 mieszkańców wioski co roku zjeżdża około dwutysięczna publiczność.

Festiwal to impreza największa, jednak nie jedyna. W ciągu całego roku organizowane są potańcówki przy muzyce tradycyjnej oraz inscenizacje tradycyjnych obrzędów w ramach „Biskupiańskiego Roku Obrzędowego”. Można właściwie powiedzieć, że nie są to inscenizacje, a prawdziwe obrzędy, bowiem tradycyjne imprezy, takie jak kończący karnawał podkoziołek czy ostatnia zabawa przed adwentem – katarzynki, kontynuowane są bez przerwy od najdawniejszych lat. Co ważniejsze, cieszą się coraz większym zainteresowaniem i przyciągają uczestników także z większych ośrodków miejskich jak Poznań i Warszawa.

W ostatnich latach zainteresowanie Biskupizną oraz jej rozpoznawalność w dużych miastach znacząco wzrosły. Częściowo jest to zasługą występujących zespołów. Dużą rolę odegrało też nawiązanie współpracy z warszawskim stowarzyszeniem „Dom Tańca”, zajmującym się promocją i upowszechnianiem tradycyjnych tańców i muzyki wiejskiej. Stowarzyszenie od trzech lat organizuje na Biskupiznie, jako najbardziej charakterystycznym regionie Wielkopolski, festiwal pod nazwą „Tabor Wielkopolski”. Odbывается on w okresie letnich wakacji i trwa tydzień. W ramach imprezy odbywają się różnego rodzaju warsztaty obejmujące praktycznie wszystkie dziedziny lokalnej kultury ludowej – od tańców i śpiewów po kulinaria i stolarstwo. Przewodnią idea to „wieś uczy miasto”, czyli miłośnicy folkloru, przede wszystkim z dużych aglomeracji uczą się u wiejskich mistrzów ze starszego pokolenia, pamiętającego jeszcze tradycyjną wieś.

W 2015 roku współpraca instytucji i organizacji związanych w różny sposób z Biskupizną została sformalizowana przez zawiązanie Partnerstwa na rzecz Biskupizny. Sygnatariusze Partnerstwa zadeklarowali chęć wspólnych działań przy organizacji imprez, promocji Biskupizny oraz realizacji projektów związanych z dziedzictwem kulturowym. Pierwszym działaniem Partnerstwa stało się podjęcie starań o wpisanie krajobrazu kulturowego Biskupizny na krajową listę dziedzictwa niematerialnego. W

tym celu podjęto prace na strategią rozwoju dla Biskupizny. Ponadto nawiązano współpracę z Instytutem Etnologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który w roku bieżącym prowadzi będzie badania terenowe na Biskupiznie.

Wszystkie opisane wyżej działania przyczyniają się do zachowania trwałości folkloru biskupiańskiego. Ich skuteczność zaobserwować można przede wszystkim dzięki wzrostowi zainteresowania młodzieży uczestnictwem w zespołach folklorystycznych. Wzmacnia się także poczucie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców. Pojawiają się nowe inicjatywy, w luźny sposób nawiązujące do biskupiańskiego folkloru czy też adaptujące go do kultury nowoczesnej. Warto wymienić Grupę „Kryza”, która przygotowała pokaz mody ubrań współczesnych wykorzystujących motywy zapożyczone ze strojów biskupiańskich. Pokaz ten zatytułowany „Paryski SZYK biskupiański DRYG” cieszył się ogromną popularnością i prezentowany był już w różnych regionach kraju, także na imprezach organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Podobną inicjatywą jest zespół Cztery Mile Lasu, który do muzyki rockowej „przemycza” teksty i melodie biskupiańskie. Ogromnym zainteresowaniem szerokiej publiczności, także spoza samej gminy Krobia, cieszą się występy Grupy Teatralnej „Na Fali”, której pełne humoru spektakle przedstawiane są w całości w biskupiańskiej gwarze. Grupa, skupiająca młodzież, zdobywa liczne nagrody w różnego rodzaju przeglądach gwarowych, jednak nie stroni też od poważniejszych tematów, poruszających problemy współczesnej młodzieży.

Produkty turystyczne

Zdecydowana część ww. elementów, służąca budowaniu lokalnej tożsamości i promocji regionu, z równym powodzeniem mogłaby znaleźć się w części poświęconej branży turystycznej. Z pewnością dotyczy to Festiwalu Tradycji i Folkloru, który jednorazowo ściąga na Biskupiznę najwięcej turystów i tym samym doskonale służy promocji innych produktów. To samo dotyczy pozostałych imprez organizowanych w ciągu roku.

Między innymi ze względu na organizowane imprezy władze gminy Krobia zdecydowały o zorganizowaniu w Domachowie Centrum Kultury Biskupiańskiej. W 2012 roku powstał Biskupiański Gościniec przy zabytkowym drewnianym kościele. W

Ryc. 8. Grupa Teatralna „Na Fali”
Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

miejscu tym organizowane są przedsięwzięcia mające na celu wzmocnienie lokalnej tradycji i tożsamości, ale również podejmowane są wycieczki oraz organizowane warsztaty tematyczne dla grup z zewnątrz. W oparciu o historię i tradycję miejscowości utworzono grę terenową (tzw. quest) pt. „W poszukiwaniu domachowskiego skarbu”. Specjalnie z myślą o turystach przygotowano materiał filmowy ukazujący wnętrze domachowskiego kościoła, które nie zawsze jest dostępne dla zwiedzających. Film dostępny jest w internecie i można go błyskawicznie wywołać na ekran smartfona za pośrednictwem kodu QR zamieszczonego na tablicy ogłoszeń przy świątyni.

W oparciu o te wszystkie elementy utworzona została oferta całonocnego pobytu w Domachowie – „Przystanek Biskupizna”. Jest to oferta skierowana w głównej mierze do młodzieży. Zawiera w sobie quest, zwiedzanie kościoła, poznanie historii Biskupizny i gwary oraz konkurs gwarowy, warsztaty kulinarne, a także cieszące się dużą popularnością podchody z różnymi zadaniami sprawnościowymi na trasie.

W celu dalszego rozwoju turystyki podjęto starania o włączenie Domachowa do Sieci Najciekawszych Wsi, docelowo mającej obejmować pięćdziesiąt miejscowości w Polsce. Planowany jest rozwój infrastruktury turystycznej, która obecnie przede wszystkim pod kątem bazy noclegowej i gastronomicznej jest niewystarczająca.

Rozwojowi turystyki służą utworzone szlaki turystyczne. Powstał Biskupiański Szlak Turystyczny przebiegający przez wszystkie miejscowości Biskupizny. W każdej z nich stanęła tablica przedstawiająca pokrótce historię miejscowości oraz wskazująca najciekawsze miejsca. Utworzono też Biskupiański Szlak Kulinaryny, którego otwarcie miało miejsce na II Festiwalu Tradycji i Folkloru. Towarzyszyła temu publikacja w formie książki kucharskiej z tradycyjnymi potrawami biskupiańskiej kuchni. W projekt zaangażowały się wszystkie koła gospodyń, działające na Biskupiźnie oraz lokalni przedsiębiorcy promujący swoje produkty, wśród których należy wymienić kiełbasę biskupiańską oraz chleb biskupiański. Dzięki pobytowi w okolicach Krobi Adama Mickiewicza Biskupizna znalazła się również na szlaku mickiewiczowskim, co zaowocowało zaistnieniem w takich publikacjach jak „Wędrówki z Panem Tadeuszem” oraz „Kulinarne podróże z Panem Tadeuszem” Andrzeja Kuźmińskiego.

Ryc. 9. Izba biskupiańska w Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi
Źródło: archiwum Gminnego Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

W 2015 roku miłośnicy krótkofalarstwa zainicjowali kolejny szlak – Biskupiański Szlak Radiowy, którego celem jest promowanie i rozpowszechnianie wiedzy o Biskupiznie i wydarzeniach na niej organizowanych drogą radiową. W planach zaś pozostaje utworzenie szlaku drezynowego na nieczynnej linii kolejowej łączącej Krobię z Domachowem.

Należy wspomnieć o Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi prowadzonym przez Fundację Ziemi Krobskiej im. Prof. Rajmunda Teofila Hałasa. Miejsce to jest unikatowe w skali europejskiej. Mieści się w budynku Fabryki Mebli powstałej w roku 1922, która przetrwała do obecnych czasów w stanie niezmiennym, wraz z oryginalnym wyposażeniem częściowo pochodzącym aż z połowy XIX stulecia. Muzeum posiada również bogatą ofertę warsztatów rękodzielniczych w dużej mierze opartą o dziedzictwo Biskupizny.

Podsumowanie

Obecnie mikroregion Biskupizny staje się doskonałym przykładem tego jak można zagospodarować bogactwo historii, a przede wszystkim dziedzictwa kulturowego terenów wiejskich. Charakterystyczny folklor biskupiański stworzył szerokie możliwości budowania wizerunku regionu, jego promocji oraz wzmacniania poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców. Możliwości te w dużej mierze są wykorzystywane przez oparcie o spuściznę Biskupizny polityki promocyjnej władz samorządowych, ale także przez działalność różnego rodzaju organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.

W ostatnich latach pojawiło się wiele publikacji, wśród których wymienić można album „Biskupiański Rok Obrzędowy” wydany przez Gminne Centrum Kultury i Rekreacji w Krobi, a dofinansowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Ukazały się płyty Biskupiańskiego Zespołu Folklorystycznego z Domachowa i Okolic oraz Grupy „Na Fali”. Ponadto nagranie kapeli biskupiańskiej znalazło się na płycie promującej Polskę na międzynarodowych targach WOMEX w Hiszpanii w 2014 roku. Inspiracji na Biskupiznie szukają też artyści z zewnątrz – aranżacje piosenek biskupiańskich znalazły się m.in. na płycie poznańskiej formacji DagaDana, warszawskiej Janusz Prusinowski Kompania, a w wykonaniu łódzkiej grupy „Dziki Jabłko” w popularnym programie „Must be the music” w 2013 roku. Wszystko to wzmacnia i coraz bardziej urzeczywistnia szanse na przetrwanie tego unikalnego folkloru, który jeszcze w latach 9. XX wieku zdawał się coraz bardziej chylić ku upadkowi.

Pojawiają się obawy, że wciągnięcie biskupiańskiego folkloru w różne przedsięwzięcia promocyjne, turystyczne i ogólnie biznesowe – jego komercjalizacja spowoduje częściowe jego zafałszowanie. Zagrożenie to pozostaje realne, zwłaszcza w kontekście wymierania starszego pokolenia, które wychowywało się w tej kulturze i obecnie jest jej głównym depozytariuszem. Z drugiej strony pewne zmiany są nieuniknione, a wręcz konieczne do tego, aby kolejne pokolenia mogły dalej utożsamiać się z biskupiańskim dziedzictwem i szukać w nim inspiracji do działalności kulturalnej czy biznesowej. Niezbędne jest zatem odpowiednie wyważenie pomiędzy działaniami mającymi na celu podtrzymanie tradycji (warsztaty, tradycyjne imprezy, lekcje) a tę tradycję przekształcającymi na współczesne potrzeby. Zachowanie równowagi wpłynie korzystnie

na obydwaj rodzaje działalności i powodować będzie wzmacnianie poczucia tożsamości u mieszkańców w oparciu o ciągle żywą i aktualizowaną kulturę budowaną w oparciu o szacunek do przeszłości.

Osoby zainteresowane folklorem biskupiańskim i wszystkich chętnych do odwiedzenia regionu są zapraszane do kontaktu z Gminnym Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi (ul. Powstańców Wlkp. 27, 63-840 Krobia, tel. 65 57 11 320). Informacje na temat organizowanych wydarzeń znajdują się również na stronie www.biskupizna.pl oraz na profilu Biskupizna na facebook'u.

Bibliografia

- Bzdęga J., 1992a, *Biskupianie*, Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa, wydanie krytyczne pierwodruku z 1936 roku.
- Bzdęga J., 1992b, *Wesele biskupiańskie*, Gostyń.
- Czernik S., 1926, *Wieś Domachowo w XVI wieku*, Ziemia Gostyńska, nr 2.
- Grupa R., Miąkowski A., 2007, *Krobia i okolice – zarys dziejów*, Fundacja „Sąsiedzi Sąsiadom”, Krobia.
- Jankowiak S., 2000, *Biskupizna*, Duda i Koziół, nr 3/2000.
- Miąkowski A., 1986, *Szkice z dziejów Ziemi Krobskiej*, Poznań, Krobia.
- Rusiński W. red., 1959, *Dzieje wsi wielkopolskiej*, Poznań.
- Sierpowski S. red., 1979, *Dzieje Ziemi Gostyńskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- www.biskupizna.pl, dostęp 16.02.2016.
- www.krobia.pl, dostęp 16.02.2016.

BISKUPIZNA AS AN EXAMPLE OF CULTURAL HERITAGE USE IN DEVELOPMENT AND PROMOTION OF TOURISM REGION

Summary. *Biskupizna is an ethnographic microregion situated in southwestern part of Greater Poland. The historical conditions such as subjection to Poznań's bishops or the early and beneficial (for the freed) affranchisement have created in the local citizens a sense of distinctiveness. In the effect a unique folk culture was created whose most interesting manifestations are: folk outfits, music and dances. Nowadays in Biskupizna countless initiatives take place and their goal is to keep alive and promote this folklore: running of various groups, organization of events that refer to the theme, creating groups that bring the elements of folklore into modern culture (fashion, rock music, theatre, educational workshops, etc.). Every year on the 2nd Sunday of September a great event for guests from our region and all folklore lovers from all over the country is organised – it is called Festival of Tradition and Folklore in Domachowo. In Krobia there is a private Museum of Carpentry and Biskupizna. Also, the citizens have created A Partnership for Biskupizna so as to put into practice new ideas concerning development of this region. Find out more on www.biskupizna.pl.*

Key words: rural tourism, folklore, heritage, Biskupizna, tradition

Translated by KINGA HALIGOWSKA